

DIVADELNÍ, MAŠKARNÍ A ŽONGLÉRSKÉ KOSTÝMY (13.-16. STOL)

ing. Martina Hřibová, PhD.

Divadelní kostýmy

Od 13. století se v divadle rozvíjí dva rozdílné žánry – liturgická mysteria a komedie.

Liturgické drama se již neodehrávalo v kostele samotném jak v románském období, ale na scéně před hlavními dveřmi. Nejdůležitější role hráli speciálně vybraní klerici. Muži hráli ženské postavy v dámských šatech.

1

2

Známa je Grebanova verze (1420-71) Pašijí a jeho kostýmy :

Otec Bůh byl oděn jako papež nebo biskup. Ježíš měl na sobě dlouhou bílou robu a andělé a serafíni měli oděvy zpěváků na kůru. Prorokové se přioděli do šatů králů. Abel, Kain, Jozef, Lazar a mnoho dalších bylo oblečeno obdobně jako tehdejší obyvatelé města s kápěmi, krátkými pourpointy nebo v dlouhých volných róbách. Na tendenci používat soudobé oděvy jako divadelní kostýmy se nic nezměnilo až do roku 1548, kdy byl vydán edikt zakazující hrát náboženská mysteria.

Ke konci 13. stol se již začíná objevovat také **komické divadlo** v podání “veselých bratrstev”. Někdy

hráli satiru, ale častěji tzv. *soties* – smyšlený příběh plný vtipů, zpěvu a tance. V takových hrách používali herci (již profesionální) též soudobé kostýmy. Vyskytovali-li se ve hře čerti či andělé, pak jim prostě jen přidali křídla, později masky a ocasy.

Až teprve ve hrách uváděných Basochy měly hlavní postavy krásné barevné kostýmy. Zajímavé je, že jedna z těchto společností adoptovala ženské kostýmy.

Blázni a hlupáci nosili tradiční kostýmy s vroubkovanými či zubatými okraji pourpointu a

3

4

nohavicemi se žlutými a zelenými proužky, tak, aby byli snadno rozeznatelní pro publikum. Vždy však museli mít rolničky nebo zvonečky na čepici. Je známo, že v 15. stol sbor vévody Burgunského se na svátek bláznů vyšňořil zubatými límci a čepicemi ozdobenými dlouhými ušima. Nebo šašek z mladoboleslavského antifonáře (konec 15. stol) má rolničky na čepici, nabíraný červený kabátec a je bez nohavic. Také kukla bývá již od 15. století specifickým znakem šašků. V západních zemích ještě leckdy bývají kukly ozdobené špičatými oslíma ušima. Na některých vyobrazeních je vidět šašky s holí v ruce jako palcát. Někdy tato hůl měla na konci škrabošku stejně jako kašpárek.

Pokrok v divadelním kostýmu znamenala až obliba svátků a **maškarád** na dvoře Jindřicha II. a jeho následovníků. Francesco Primaticco (kolem r. 1540) vytvořil řadu divadelních kostýmů uložených dnes v muzeu ve Stockholmu. Další kostýmy např. od Niccolo dell Abbate vykazují italské vlivy jak u kostýmu, tak v představeních samotných.

5

6

V českých zemích se také lidé rádi maškarili, ale stejně jako v západní Evropě ani oni nepoužívali oděvy z dávných dob nebo šaty cizích národů. Převlékali se za zvěř. Například se olepili chlupy, peřím, slámou, hoblinami nebo si aspoň oblečení obrátili na ruby. Z roku 1493 pochází první zmínka o škrabošce. Není to jistě první existující škraboška. Třeba škrabošky za francouzského krále Karla VI. byly zelené či červené, vždy s dlouhými nosy. Dal mají na sobě maskary chlupy a chovají se velmi drze k dámám, což bylo považováno za vtipné.

Pokud chtěl člověk jít za lidskou postavu, tak nejčastěji jen změnil střih – na místo kalhot upnutých z 15. stol si vzal velmi široké a nebo prostě oblečení obrátil a šel na karneval. Tomáš Štítný i Jan Hus si stěžují, že i báby otočily své blány naruby (zavítí, závoj). Tento zvyk zůstal i v 16. století, maskary otáčely své kožichy. Z Jihlavy r. 1522 pochází zmínka, že ženy se oblékly do mužských oděvů a ověšely zrcadly. Je možné, že tomu stejně bylo v 15. století.

Žongléři a zpěváci

7

8

Původně nosili prosté, jednoduché šaty, ale od 12. století mají v oblibě oděvy jasných barev. Například někteří měli oděvy z červeného hedvábí a červené pláště se žlutými kápěmi nebo tzv. mi-party. Takovéto oděvy se staly módními a byly pranýřovány mravokárci pro přílišnou frivolnost.

Ve 13. stol proto v některých západoevropských zemích vychází edikty buď přímo zakazující tyto šaty nebo vykazují takovéto oděvy lidu nečistému.

Poděkování

Slova díky patří knihovně University of Illinois, Champaign – Urbana, USA, která umožnila přístup do svých rozsáhlých archivů.

9

Obrázky

1. Martyrium Sv. Appollonia. J. Fouquet, 1460
2. Manuskript Terence, Francie, cca 1400
3. hrad Zvíkov, taneční sál, konec 15. stol
4. francouzský dvorní šašek, Francie, 1411
5. zábava francouzského dvora, 15. stol
6. "Charivari" – velkolepé zábavy s fantastickými kostýmy, maskami a tancem, Francie, 14. stol
- 7-8. Troparium ze St. Martial, Limogenes, 11. stol. Paříž
9. Akrobaté, stojka na dvou mečích, Anglie, 14. stol
10. tancující hudebník, Španělsko, 11. stol

10

Literatura

- [1] 20 000 Years of Fashion, Boucher
- [2] Dějiny kroje v zemích českých. Z. Winter, 1893
- [3] Medieval Panorama, R. Bartlett, 2001